

Soru: Boşanan kadının, kanun maddelerine dayanarak kocasından süresiz nafaka alması caiz midir? Koca alınan nafakayı mehre mukabil sayabilir mi? Eski eşinden mehrini tahsil edemeyen kadın, ona niyetle “yoksulluk nafakası” alabilir mi?

KISA FETVA

Allah Teala ailede kadına farklı erkeğe farklı vazifeler yüklemektedir. Erkeğin vazifelerinden biri de eşinin ve çocuklarının nafakasını temin etmektir. Erkek, eşinin evlilik süresince nafakasını karşılamakla mükellef olduğu gibi, bazı durumlar müstesna olmak üzere iddet müddetinde de bununla sorumludur. Ancak İslam, erkeğin nafaka temini vazifesini iddetle sınırlandırmıştır. İddet müddeti bittikten sonra eşler arasındaki ilişki tamamen sona erdiğinden nafaka temini sorumluluğu söz konusu değildir. Ayrıca İslam’a göre kocanın maddi durumu ne kadar kötü olursa olsun kadının nafaka verme sorumluluğu yoktur. Türk Medeni Kanunu ise, erkek gibi kadına da nafaka sorumluluğu yükleyebilmekle birlikte nafaka için belli bir süre de tayin etmemektedir. Ancak bu durum İslam’a göre caiz değildir. Buna göre kocasından mehrini tahsil etmiş olan kadının iddet müddeti dışında mahkeme yoluyla nafaka alması haramdır. Ancak kadın mehrini tahsil edemediyse o miktarda nafakayı mehrine mahsup olmak üzere almasında bir sakınca yoktur. Aynı şekilde henüz eşine mehrini ödemeyen ve mahkeme tarafından süresiz nafakaya mahkum edilen koca da ödediği miktarı mehre karşılık kabul edebilir.

FETVA

Evliliği emreden İslam, aile içerisinde eşlere farklı vazifeler yüklemiştir. Buna göre kadının aslî vazifesi kocasına sadık bir eş olmak, İslam şuuruyla mücehhez evlatlar yetiştirmek; erkeğin aslî vazifesi ise ailesinin maîşetini temin etmek ve hanımına karşı hamiyetperver bir eş olmaktır. Evin idaresi ve erken dönemde çocukların bakım ve terbiyesinden anne, nafaka temininden ise baba sorumludur. Koca, zevciyet bağından dolayı eşinin nafakasını temin etmekle yükümlü olduğu gibi boşadığı eşinin iddet müddeti içerisinde nafakasını da temin etmek zorundadır. Bu yazıda iddet, iddetin çeşitleri, hukuki sonuçları ve İslam’a göre süresiz nafakanın durumu değerlendirilecektir.

I. İddet

Lügat itibariyle “bir şeyi saymak”¹ manasına gelen iddet kelimesi fikhî bir terim olarak, “Eşlerin birbirlerinden ayrılmasından sonra evliliğin etkilerinin sona ermesi için Allah Teala’nın belirlediği bir müddet” manasına gelmektedir.²

A. İddet Çeşitleri

Kadının beklemek zorunda olduğu süre açısından iddet, üç kısma ayrılır. İddet bekleyen kadın hayız gören biri ise bu süre hayız üzerinden, değilse aylar üzerinden

¹ Muhammed b. Alî b et-Tehânevî el-Kâdî Muhammed Hâmid b. Muhammed Sâbır el-Fârûkî, *Keşşâfu ıstılâhâti'l-funnûn ve'l-ulûm* (Beyrut: Mektebetu Lübnân Naşirûn, 1996), 2/1167.

² Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, *el-Ahvâlu ş-şahsiyye fi ş-Şerîati'l-İslâmiyye* (İstanbul: Mektebetu'l-İrşâd, 2021), s. 375.

hesaplanır. Hamile olan kadının iddet müddeti ise hamilelik sürecidir; çocuğun doğumu ile sona erer.

1. Hayızla iddet

Fiilen hayız gören, eşiyle cinsî münasebette bulunan veya sahih bir nikahtan sonra dışarıdan izinsiz girişin yapılamayacağı bir ortamda eşiyle baş başa kalan (halvet) kadın, boşandıktan sonra üç kur' müddeti iddet bekler. Bunun delili şu ayet-i kerimedir: "Boşanan kadınlar kendi başlarına (evlenmeksizin) üç kur' süresince beklerler."³ Ayet-i kerimedeki kur' /القرء/ ifadesini Hanefîler hayız,⁴ Şafîîler ise temizlik olarak tefsir etmektedir.⁵ Buna göre Hanefîler, bu kısımdaki kadınların üç hayız, Şafîîler ise üç temizlik müddeti iddet bekleme gerektiğini söylemektedir.

2. Aylarla İddet

Menopoza giren veya buluğa ermesine rağmen herhangi bir sebepten hayız görmeyen kadınlarla kocası vefat eden kadınlar iddetlerini aylarla hesaplar. Bu grupta yer alan kadınların iddeti üç aydır. Bu noktada Allah Teala şöyle buyurmaktadır: "Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlar ile âdet görmeyenler hakkında tereddüt ederseniz onların bekleme süresi üç aydır."⁶ Kocası vefat eden kadınların iddeti ise, hamile değilse dört ay on gündür. Bu noktada Allah Teala şöyle buyurmaktadır: "İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri kendi başlarına (evlenmeksizin) dört ay on gün beklerler."⁷

3. Doğumla İddet

Boşanma esnasında hamile olan kadının iddet müddeti hamilelik sürecidir; çocuğun doğmasıyla iddet biter. Bu bağlamda ayrılık sebebinin bir önemi yoktur. Boşanma gerçekleşikten birkaç dakika sonra dahi doğum gerçekleşirse iddet biter. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmaktadır: "Gebe olanların bekleme süreleri ise doğum yapımlarıyla sona erer."⁸

B. İddetin Hukukî Sonuçları

İddetin kadının evden çıkmaması, yas tutması ve erkeğin onun nafakasını teminle mükellef olması gibi hukukî sonuçları vardır.

1. Evden Çıkmama

İddet bekleyen bir kadının, zina günahına düşmediği veya evin çökmesi, kendisine ya da malına zarar gelmesi, kirayı ödemeye güç yetiremeyip ev sahibinin onu çıkarması gibi bir zaruret olmadığı sürece evden dışarı çıkması caiz değildir.⁹ Zira Allah Teala

³ Bakara, 2/228. وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

⁴ Ahmed b. Ebî Saîd b. Abdillâh (Ubeydillâh) el-Leknevî (Molla Cîven), *Nûru'l-Envâr Şerhu Risâleti'l-Menâr* (Karaçi: Mektebetu'l-Büşra, 2021), ss. 62-65.

⁵ Bkz. Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr fî Fıkhi Mezhebi'l-İmam eş-Şâfiî (Şerhu Muhtasari'l-Müzenî)* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999), 11/163-172.

⁶ Talâk, 65/4. وَاللَّيْئِي يَبْسُتَنَ مِنَ الْمَجْبِيزِ مِنْ نِسَابِكُمْ إِنْ أَرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ وَاللَّيْئِي لَمْ يَحْضَنْ

⁷ Bakara, 2/234. وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذُرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا

⁸ Talâk, 65/4. وَأَوْلَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ

⁹ Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî, *el-Mebsûṭ* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 6/32; Burhanuddîn el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî* (Karaçi:

“Apaçık bir hayâsızlık yapmış olmadıkça onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmazlar.”¹⁰ buyurmaktadır. Ayrıca eşinin vefatından dolayı iddet bekleyen kadına ait bir nafaka olmadığından, bu kadının nafakasını temin etmek için gündüz ve ihtiyaca binaen gecenin bir kısmında evinden çıkması caizdir. Lakin geceyi evinde geçirmek zorundadır.¹¹ Kadın, iddetini boşanmanın ya da kocasının vefatının gerçekleştiği sırada ikamet ettiği evde beklemelidir.¹² Zira Allah Rasulü ﷺ eşi vefat edip ailesinin yanında iddet beklemek için izin isteyen Füreya Bint Mâlik’e (r.anha), “İddetini evinde tamamlama.”¹³ buyurmuştur.

2. Süslenmeyi Terk Etmek

Nikah Allah Teâlâ'nın kullarına bir lütfudur. Nikahla eşler; iffetlerini muhafaza ederek birbirlerine yaklaşır, aile olur. Bu yüzden kişinin nikahı kaybetmesi bir hüznün vesilesidir. İslam, bu nimeti kaybetmenin üzüntüsünün bir tezahürü olarak nikahı sona eren kadının iddet müddeti içerisinde süslenmesini yasaklamıştır. Fıkıh literatüründe “الحداد/el-Hidâd veya الإحداد/el-İhdâd” olarak ifade edilen bu durum; “Kadının, özür hali müstesna olmak kaydıyla, iddet müddeti içerisinde süslenmeyi terk etmesi” şeklinde tarif edilebilir.¹⁴ Ayrıca “Hidâd”ın bir amacı da iddet müddeti içerisinde evlenmesi caiz olmayan kadının süslenmesine mani olmak suretiyle fesada gidecek yolları kapatmaktır.¹⁵ Hanefilere göre kocası vefat eden ve bain talakla boşanmış olan kadına “Hidâd” vacipken,¹⁶ İmam Şafiî'den bu hususta iki görüş nakledilmiştir. Kavli kadiminde Hanefilere muvafakat eden İmam Şafiî, kavli cedidinde ise bain talakla boşanan kadına “Hidâd” gerekmeceğini söylemektedir.¹⁷ Ric'i talakla boşanmış olan kadının ise evliliğin devamını sağlamak adına kocasının ilgisini çekebilme için süslenmesi müstehaptır.¹⁸

3. Nafaka

Yok olmak manasına gelen “النفوق/en-Nufûk” veya rayiç olmak manasına gelen “النفاق/en-Nifâk”dan türeyen nafaka¹⁹ kelimesi lügatte, “Kişinin bakmakla yükümlü

Mektebtü'l-Büşrâ, 2021), 2/170; Abdülganî b. Tâlib b. Hammâde el-Guneymî ed-Dımaşkî el-Meydânî, *el-Lübâb fi şerhi'l-Kitab* (Beyrut - Lübnan: el-Mektebetü'l-İlmiyye, ts.), 3/86.

¹⁰ Talâk 65/1. لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يُخْرِجَنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ.

¹¹ Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed el-Kudûrî, *el-Muhtaşar* (Beyrut: Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997), 170.

¹² Ebü Abdillâh Muhammed b. el-Hasen b. Ferkad eş-Şeybânî, *el-Aşl* (Beyrut - Lübnan: Dâr'u İbn Hazm, 2012), 4/407.

¹³ Ebu Davud, Talak, 42, 44 (Hadis No:2300); Tirmizi, Talak ve Lian, 23 (Hadis No:1204). أَمْكُتِي فِي بَيْتِكَ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ

¹⁴ Abdulhamîd, *el-Ahvâlu's-sahsiyye fi's-Serîati'l-İslâmiyye*, s. 393.

¹⁵ el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 2/168.

¹⁶ Alî b. Sultan Muhammed el-Herevî el-Kârî, *Fethu Bâbi'l-İnâye bi Şerhi'n-Nukâye* (Beyrut: Dâru'l-Erkâm, 1997), 2/176.

¹⁷ Kâsım Abdulkerim el-Kazvînî er-Râfîû, *el-Azîz Şerh'ul-Vecîz (eş-Şerhu'l-Kebîr)* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), 9/492-493; Muhammed Necîb el-Mutî'î, *Tekmiletu'l-Mecmû' Şerhu'l-Mihezzeb* (el-Mektebetü's-Selefiyye, ts.), 18/181.

¹⁸ Muhyî's-sünne Ebü Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed b. el-Ferrâ' el-Beğavî, *et-Tehzîb fi fihri'l-İmâm eş-Şafiî* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), 6/263; Abdulhamîd, *el-Ahvâlu's-sahsiyye fi's-Serîati'l-İslâmiyye*, s. 393.

¹⁹ Kemaluddîn Muhammed b. Abdi'l-Vâhid İbnu'l-Hümâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr ala'l-Hidâye* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2012), 4/378.

olduğu kişilere yaptığı harcamalar” manasına gelmektedir.²⁰ Istilâhî olarak ise “Kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin yeme, giyinme ve barınma ihtiyaçlarını karşılaması” demektir.²¹ Bir kimseye herhangi bir şahsın nafakasını temin etmek zevciyet ilişkisi, nesep bağı ve mülkiyetten dolayı vacip olabilir.²² Son iki kısım konumuzla doğrudan alakalı olmadığından bu yazıda sadece zevciyet ilişkisinden kaynaklanan nafaka yükümlülüğüne dair değerlendirmede bulunacağız. İddet bekleyen kadınlar, nafaka almaya hak sahibi olan ve olmayanlar olmak üzere iki grupta değerlendirilebilir.

a. Erkeğin İddet İçerisinde Nafakasını Teminle Mükellef Olmadığı Kadınlar

İddet beklemesine rağmen erkeğin, nafakasını teminle mükellef olmadığı kadınlar üç başlık altında toplanır.

aa. Vefat İddeti Bekleyen Kadın

Kişi vefat ettikten sonra malları üzerindeki tasarrufu sona erdiğinden mülkiyet kadının da aralarında yer aldığı ölenin varislerine intikal eder. Mülkiyeti başkasına ait olan mallardan nafaka tahsis etmek de meşrû’ değildir. Ayrıca kocası vefat eden kadın, ona hürmeten değil; şeriatın hakkı olarak iddet bekler. Nitekim bu mana gözetilerek kocası vefat eden kadının iddet beklemesi ibadet olarak kabul edilmektedir.²³ Buna göre kocası vefat ettiğinden dolayı iddet bekleyen kadın nafaka alamaz.

ab. İşlediği Bir Günah Sebebiyle Evliliğin Bitmesine Sebep Olan Kadın

Hanefî fukahasına göre zina yoluyla da hısımlık sabit olacağından eşlerden birinin karşı tarafın üst (usûl) veya alt soyundan (furû’) biriyle zina etmesi veya ona şehvetle dokunmak, öpmek gibi fiillerden birini yapmasıyla nikah düşer. Zikredilen bir fiili işlemesi sebebiyle nikahın bitmesine sebep olan kadın iddet müddeti içerisinde nafaka alamaz. Zira bu kadın, şer’an yasak olan bir fiili işlemekle cezayı hak etmiştir. Nafaka ise bir ikram olduğundan cezayı hak eden birine verilmesi uygun değildir.²⁴

ac. Fasit Akitle Nikahlandıktan Sonra Eşiyle Arası Ayrılan Kadın

Erkeğin nafakayla mükellef olmasının sebebi, meşru zeminde eşlerin birbirinden istifadesinin mümkün olacağı şekilde aynı çatı altında bulunmalarıdır. Fasit olarak kıyılan akdin neticesinde ise eşlerin birbirinden istifade etmesi caiz olmayıp ayrılımları gerekir. Buna göre fasit olarak kıyılan akitten sonra eşlerin arası ayrıldığında iddet müddeti içerisinde kadın nafaka alamaz.²⁵

b. Erkeğin İddet İçerisinde Nafakasını Teminle Mükellef Olduğu Kadınlar

²⁰ Alâuddîn Muhammed b. Ali el-Haskefî, *ed-Durru'l-Muhtâr(Haşiyetu İbn Abidin İle Beraber)* (Lahor: Mektebetu Reşîdiyye, 2023), 10/479.

²¹ Zeynuddîn İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dakâik* (Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 4/188.

²² Ekmeluddîn Muhammed b. Mahmud el-Bâbertî, *el-İnâye Şerhu'l-Hidâye* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1970), 4/378.

²³ Bkz. el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 2/188.

²⁴ Bkz. Abdulhamîd, *el-Ahvâlu's-Şahsiyye fi's-Şerîati'l-İslâmiyye*, s.393.

²⁵ Bkz. Zekiyyuddîn Şa'bân, *el-Ahkâmu's-Şer'iyye li'l-Ahvâli's-Şahsiyye* (Bingâzî: Câmi'atu Kâryûnus, 1993), s. 544.

Koca, zikredilen üç kısmın dışında kalan kadınları boşaması halinde iddet müddetince bunların nafakasını temin etmek zorundadır.²⁶ Onun bu kısımdaki kadınların nafakasını temin etme zorunluluğu hususunda nikahın talak veya fesih yoluyla bitmesi arasında bir fark yoktur. Buna göre kocanın, kadını talak yoluyla boşaması veya onun usul veya furû'u ile meşru olmayan bir ilişki yaşaması sebebiyle aralarının ayrılması halinde kadın, iddet müddetince nafakayı hak eder.²⁷

Şafîi fukahası bain talakla boşanan kadının yalnızca hamile olması halinde nafaka alabileceğini aksi halde barınak(süknâ) dışında nafaka hakkının olmadığını söylemektedir.²⁸ Bu noktada Şafîiler; Allah Teala'nın, bain talakla boşanmış olan kadınların nafakası bağlamında, "Eğer gebe iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını karşılayın."²⁹ buyurması ile istidlâl etmektedir. Zira burada Allah Teala nafakayı karşılama emrini hamile olan kadınlarla kayıtlamaktadır.

Hanefilere göre ise, zikredilen ayette nafakanın vacip kılınmasının illeti hamilelik değil; kadının iddet müddeti içerisinde evden çıkmamasıdır.³⁰ Zira aynı ayet-i kerîmeye göre hamile olmayan ve ric'î talakla boşanmış olan kadın da nafakayı hak eder ki bunun illeti de hamilelik değil; kadının iddet müddeti içerisinde evden dışarıya çıkmamasıdır/ihtibâsıdır. Buna göre aynı ayetin diğer bir hükmü olan hamile kadının nafakayı hak etmesinin illeti olarak da ihtibasın kabul edilmesi daha uygundur.³¹ Nitekim Hz. Ömer'den üç talakla boşanmış olan kadına nafakanın vacip olduğunu ifade eden nakil de Hanefiler'in bu görüşünü desteklemektedir.³²

II. Türk Medeni Kanunu'nda Nafaka

Türk Medeni Kanunu'nda eşlerin boşanması halinde karşılıklı doğacak hak ve sorumluluklar ayrıntılı bir şekilde beyan edilmiştir. Söz konusu kanuna göre boşanma noktasında kusursuz veya daha az kusurlu olan taraf eşinden nafaka talep edebileceği gibi manevi tazminat da isteyebilir. Kanun, bu nafakayı "Yoksulluk nafakası" olarak isimlendirmektedir. Yoksulluk nafakası bağlamındaki maddeler şu şekilde özetlenebilir:

- Boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olan eş, yoksulluk nafakası talep edebilir. Ancak bunun için kendisinin kusuru daha ağır olmamalıdır.
- Yoksulluk nafakası kadına özel değildir. Boşanma sebebiyle fakirleşecekse koca da mahkeme yoluyla eşinden nafaka talep edebilir.
- Mahkeme, yoksulluk nafakasının belli aralıklarla ödenmesine karar verebileceği gibi toptan ödenmesine hükmetme yetkisine de sahiptir.

²⁶ ²⁶ Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî İbn Âbidîn, *Minhatü'l-hâlik 'ale'l-Bahri'r-râ'ik (el-Bahrü'r-râ'ik ile birlikte)* (Dârü'l-Kitabi'l-İslâmî, ts.), 4/166; Abdulhamîd, *el-Ahvâlu's-şahsiyye fi's-Şerîati'l-İslâmiyye*, s. 394.

²⁷ el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 2/187.

²⁸ el-Mutî'î, *Teķmiletu'l-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*, 18/277.

²⁹ Talak, 65/6. وَإِنْ كُنَّ أَوْلَاتٍ حَمَلٌ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ

³⁰ el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 2/188.

³¹ Ahmed b. Ali Ebubekir er-Razi el-Cassâs, *Ahkâmu'l-Kur'an* (Beyrut: Dârü'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994), 3/614.

³² Bkz. Ebû Bekir İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Riyad: Dârü Kunûzi İşbîliyâ, 2015), 10/329 Hadis No: 19725. المطلقة ثلاثاً لها السكنى والنفقة.

- Belli aralıklarla ödenmesine karar verilen nafaka miktarı, gelecek yıllardaki sosyal ve ekonomik durumlara göre mahkeme tarafından güncellenebilir.
- Belli aralıklarla ödenen nafaka, eşlerden birinin ölmesi halinde kendiliğinden sona erer.
- Alacaklı tarafın nikah olmaksızın fiilen evlilik hayatı yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması veya ahlaksız bir hayat yaşaması halinde mahkeme yoluyla nafaka kaldırılır.³³

III. İslam'a Göre Süresiz Nafakanın Değerlendirilmesi

Medeni kanuna göre eşlerden her biri belli şartlarla karşı taraftan nafaka talep etme hakkına sahiptir. Ancak İslam, nafaka sorumluluğunu kocaya yüklemektedir. Erkeğin herhangi bir şekilde kadından nafaka talep etmesi söz konusu değildir. Ayrıca İslam'a göre ise iddet müddetinde kadının nafakayı hak etmesinin sebebi kocanın maslahatı için kendini eve kapatmasıdır. İddetin bitmesi ile birlikte aralarında böyle bir ilişki kalmadığına göre nafakayı gerektiren sebep de ortadan kalkar. Nitekim Allah Teala hamilelik süresince iddet bekleyen kadının nafakasının erkek tarafından karşılanması bağlamında, "Eğer gebe iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını karşılayın."³⁴ buyurarak bunu, çocuğun doğumu/iddetin bitimi ile sınırlandırmaktadır. Ancak maddi durumu iyi olan kocanın kendi tercihine bağlı olarak nafaka noktasında eski eşine bir genişlik sunması teşvik edilen bir durumdur. Nitekim, "Genişlik sahibi olan kişi geniş imkânına göre (nafaka vererek) harcamada bulunsun! Rızkı daralmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından harcasın."³⁵, "...Zengin gücü yettiği kadar, eli darda olan da gücü yettiği kadar..."³⁶ gibi ayet-i celîleler bu manayı içerisinde barındırmaktadır.

Kadının, iddet süresinin bitimiyle nafaka alma hakkının bittiğini bilmesine rağmen eski eşi razı olmadığı halde mahkeme kararını gerekçe göstererek bunu almaya devam etmesi haramdır. Zira Allah Teala "Ey iman edenler! Karşılıklı rızanıza dayanan bir ticaret olmaksızın mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin!"³⁷ buyurmaktadır. Buna göre kişi, mahkemenin zorla tayin ettiği nafaka miktarını vermeye razı olmadığı takdirde bu, gasp edilmiş bir mal hükmündedir ve kadın tarafından kullanılması caiz değildir. Eski eşinin mehrini henüz vermemiş olan koca, mahkeme yoluyla kendisinden zorla alınıp kadına verilen meblağı mehir olarak kabul edebilir. Söz konusu meblağ bittiğinde koca, mehir borcunu ödemiş olur. Diğer taraftan kadının mehri, Allah Teala tarafından kendisine tanınan bir hak olduğundan³⁸ -kadının rızası veya kararlaştırılan miktarı ödeme olmaksızın- bunun herhangi bir kul tarafından iptal edilmesi mümkün değildir. Koca, boşanmalarına rağmen mehrini ödememek suretiyle eşine zulmediyorsa kadının mahkemeye başvurarak "yoksulluk nafakası" adı altında mehri miktarınca para alması caizdir. Zira mehir, koca tarafından eşine ödenmesi gereken bir borçtur. Koca

³³ Bkz. Türk Medeni Kanunu mad. 174-176.

³⁴ Talak, 65/6. وَإِنْ كُنْ أَوْلَيْتَ حَمْلًا فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ بَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ

³⁵ Talak, 65/7. لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ

³⁶ Bakara, 2/236. عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرُهُ وَعَلَى الْمَقْتِرِ قَدْرُهُ

³⁷ Nisa, 4/29. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبُطْلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنكُمْ

³⁸ Nisa, 4/24. فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِمَّنَّ قَاتِلُوهُمْ أُولَئِكَ هُمْ قَرِيضَتُهُ

bunu ödememekle gâsıp olur. Gasp edilen bir malın sahibi onu gördüğü yerde kimseden izin beklemeksizin alabilir.

SONUÇ

Allah Teala ailede kadına farklı erkeğe farklı vazifeler yüklemektedir. Erkeğin vazifelerinden biri de eşinin ve çocuklarının nafakasını temin etmektir. Erkek, eşinin evlilik süresince nafakasını karşılamakla mükellef olduğu gibi, bazı durumlar müstesna olmak üzere iddet müddetinde de bununla sorumludur. Ancak İslam, erkeğin nafaka temini vazifesini iddetle sınırlandırmıştır. İddet müddeti bittikten sonra eşler arasındaki ilişki tamamen sona erdiğinden nafaka temini sorumluluğu söz konusu değildir. Ayrıca İslam'a göre kocanın maddi durumu ne kadar kötü olursa olsun kadının nafaka verme sorumluluğu yoktur. Türk Medeni Kanunu ise, erkek gibi kadına da nafaka sorumluluğu yükleyebilmekle birlikte nafaka için belli bir süre de tayin etmemektedir. Ancak bu durum İslam'a göre caiz değildir. Buna göre kocasından mehrini tahsil etmiş olan kadının iddet müddeti dışında mahkeme yoluyla nafaka alması haramdır. Ancak kadın mehrini tahsil edemediyse o miktarda nafakayı mehrine mahsup olmak üzere almasında bir sakınca yoktur. Aynı şekilde henüz eşine mehrini ödemeyen ve mahkeme tarafından süresiz nafakaya mahkum edilen koca da ödediği miktarı mehre karşılık kabul edebilir.